

S.

Physis

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 6/2, 344-346

1961

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jak wszystkie materiały ukazujące się w „Paris-Match”, tak i ten artykuł jest niezwykle efektownie zilustrowany. Kolorowe w większości zdjęcia Ericha Lessinga przedstawiają m. in. dawne wnętrza Uniwersytetu Jagiellońskiego, krakowskie przyrządy astronomiczne, widoki Bolonii, Fromborka i Lidzbarku oraz rękopis *De revolutionibus*.

E. O.

ARCHIVES INTERNATIONALES D'HISTOIRE DES SCIENCES

W numerze 49 z roku 1959 ukazał się artykuł W. Voisé: *Les rôles des „Frères Polonais” dans l'histoire des Sciences*. Autor podaje najważniejsze wydawnictwa polskie i obce, omawiające działalność Braci Polskich (arian) w wieku XVI i XVII. Arianie dzięki swym licznym kontaktom z uczonymi wielu krajów odegrali poważną rolę w życiu naukowym i kulturalnym ówczesnej Europy.

Także godnym podkreślenia jest fakt poważnego wpływu postępowej myśli racjonalistycznej Braci Polskich na uczonych tej miary co John Milton, John Locke i Isaac Newton.

M. B. — N.

REVUE DE SYNTHÈSE

W numerze 15—16 z roku 1959 ukazał się artykuł W. Voisé: *Pierre de la Ramée, ou le problème de la science à l'époque de l'Humanisme et de la Réforme*¹ dotyczący wybitnego uczonego francuskiego, którego system filozoficzny był fundamentem dla powstania empirycznej nauki XVII w. opartej na eksperymentach.

W numerze 17—18 z roku 1960 ukazał się artykuł B. Suchodolskiego *Remarque sur l'histoire de la philosophie de l'homme, du XVIe au XVIIIe siècle*. Jest to tekst wykładu, wygłoszonego przez autora w Centre International de Synthèse 23 maja 1960 roku w Paryżu. Rozważania koncentrują się wokół różnych koncepcji filozoficznych dotyczących człowieka z punktu widzenia antropologii filozoficznej.

W tym też numerze znajduje się artykuł W. Voisé *Le Dodecachordon d'Henri Glarean, d'après sa correspondance avec Jean Łaski*. Autor kreśli sylwetkę Glareana, wybitnego humanisty, autora przełomowego dzieła muzyki pt. *Dodecachordon*, powołując się na mało znaną korespondencję Glareana z Janem Łaskim.

M. B. — N.

PHYSIS

Trzeci numer „Physis” (Rivista di storia della scienza) zawiera następujące artykuły: Marcel Destombes: *Cyfry kuficzne arabskich instrumentów astronomicznych*. Arabowie — wykazuje autor — używali dla oznakowania instrumentów astronomicznych, globusów, astrolabów, kwadrantów, liter alfabetu. Cyfry indyjskie na

¹ Zobacz recenzje z książki R. Hooykaas'a, *Humanisme, Science et Reforme — Pierre de la Ramée (1515—1572)* nr 2/1959, s. 355 „Kwartalnika” oraz omówienie książki W. J. Onga, *Ramus — Method and Decay of Dialogue; i Ramus and Talon Inventory*, nr 3—4/1960, s. 494 „Kwartalnika”.

instrumentach astronomicznych zjawiają się dopiero w XVI w. i tylko w sygnaturach. Wyjątkowo 4—5 z setki instrumentów pochodzących sprzed roku 1500 mają cyfry indyjskie. Autor zajmuje się jedynie oznakowaniem kuficznym, czyli typem pisma pochodzącym z Kufy (założonej w r. 638), ośrodkiem nauki arabskiej za Omajadów, aż do założenia Bagdadu przez Abbasydów. Pismo kuficzne było używane w pierwszych wiekach Islamu w inskrypcjach, na monetach, w tekstach Koranu i prawniczych. Przetrwowało w oznakowaniach instrumentów astronomicznych pochodzących ze Wschodu aż do XV w., na Zachodzie muzułmańskim aż do XIX w. Do artykułu dołączone są tablice cyfr kuficznych wschodnich i zachodnich (różniących się między sobą) i sygnatury 3 arabskich globusów nieba, z XIV i XV w. Autor sądzi, że z formy pisma kuficznego można określić w przybliżeniu czas i pochodzenie anonimowych astrolabów wschodnich i proponuje szereg poprawek w datowaniu tychże w nowych publikacjach.

W następnym artykule Luigi Belloni omawia osiemnastowieczne źródła drukowane dotyczące historii szczepień ospy w Mediolanie. Pierwsze szczepienie ospy w Mediolanie zostało dokonane przez Bernardino Moscati „reformatora chirurgii i położnictwa w Lombardii” na córeczkach doktora Tadini w 1761 r. i zostało przyjęte z entuzjazmem przez mediolańskich przedstawicieli Oświecenia. Pierwsze publiczne szczepienie 24 chłopców wykonał syn B. Moscati — Pietro w 1778 r.

Również historii medycyny dotyczy artykuł Mario Randelli. Jest to opis dziełka Domenico Gagliardi *Anatomia ossium*, które wyszło w Rzymie w 1689 r. Artykuł ten jest ilustrowany trzema tablicami z tego wydawnictwa.

S. Drake polemizuje w krótkim artykule z M. Moscovici na temat Balianiego (artykuł M. Moscovici będący tematem polemiki był zamieszczony w „Physis” z 1960 r. nr 1 i krótko omówiony w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”, nr 3—4 (1960).

W domieszczeniach różnych znajdują się: T. Tomba *Spostrzeżenia nad korespondencją G. A. Magini i J. Keplera*, dalej G. Arrighi *Listy N. Stenona w archiwum w Lucca* i T. Derenzini *Listy Giovanni Alfonso Borellego do Gian Domenico Cassini* (listy Borellego do A. Marchetti były omawiane przez tegoż autora w „Physis” w 1959 r.).

Maria Luisa Bonelli w obszernym artykule opisuje siedemnastowieczny zegar wahadłowy G. F. Trefflera ofiarowany niedawno florenckiemu Muzeum Historii Nauki.

W dziale recenzji z historii astronomii G. Abetti omawia drugie wydanie trzech traktatów kopernikowskich (*Commentarius — The Letter against Werner — The Narratio prima of Rheticus*) w tłumaczeniu i ze wstępem E. Rosena, New York 1959 (Dover Publ). Do drugiego wydania dołączona jest adnotowana bibliografia kopernikowska obejmująca lata 1939 do 1958. Historię astronomii reprezentuje nadto recenzja pracy A. Sayili *Observatoria astronomiczne Islamu, ich znaczenie w ogólnej historii obserwatoriów*, Ankara 1960 i pracy L. Rudaux i G. de Vancouleurs pt. *Astronomia* w tłum. włoskim. Nowara 1960.

Z historii fizyki są recenzowane prace A. Procissi *Zbiór galileuszowski w Bibliotece Narodowej w Florencji*. T. 1, Roma 1959 i P. Costabel *Leibniz i dynamika. Teksty* 1962. Paris 1960.

Z historii medycyny omówiona została praca L. Premuda *Historia medycyny*, Padwa 1960, a z ogólnej historii nauki *Nauka w XVI w. Materiały Kollokwium międzynarodowego w Royaumont 1957*. Paryż 1960 i pierwsza część inwentarza historycznych instrumentów naukowych przechowywanych w Belgii (Bruksela 1959).

Numer zawiera także nekrolog Fr. S. Bodenheimera (1896—1959) i bibliografię jego prac (69 pozycji) pióra R. Zaunicka i notatkę o utworzeniu w Zagrzebiu przez

Jugosłowiańską Akademię Nauk Instytutu Historii Nauk Przyrodniczych, Matematycznych i Lekarskich. Do tego Instytutu zostały wcielone istniejące już placówki: dział historii medycyny Akademii Jugosłowiańskiej Instytut Historii Farmacji Towarzystwa Farmaceutycznego Chorwackiego, Instytut Historii Medycyny Uniwersytetu w Zagrzebiu, Gabinet Historii medycyny weterynaryjnej Muzeum Towarzystwa Lekarskiego Chorwackiego i Muzeum Boskovica. Dyrektorem Instytutu został znany historyk nauki prof. Mirko Grmek. Instytut składa się obecnie z trzech wydziałów: 1. historii medycyny i nauk przyrodniczych, 2. historii farmacji i chemii, 3. historii nauk matematycznych i fizycznych — do tego wydziału należy Muzeum R. Boskovica na wyspie Lokrum koło Dubrownika. Adres Instytutu: Demetrova 18, Zagreb III.

S.

THE POLISH REVIEW

W kwartalniku „The Polish Review” nr 3/1960 pojawił się artykuł Oskara Haleckiego pt. *Uniwersytety wspólnoty polsko-litewskiej od XIV do XVII w. (problemy geografii kulturalnej)*. W artykule tym mogącym zainteresować historyków nauki, autor omawia rolę uniwersytetów na ziemiach dawnego państwa polskiego w pracy nad rozszerzeniem kultury i nauki na wschodzie Europy. Zaznacza, że to zagadnienie jest niedostatecznie podkreślane w wydawnictwach zachodnich jak np. w Rand Mc Nally Atlas of World History, Chicago 1957 i powinno być uwypuklone (zwłaszcza w związku z zbliżającą się 600-letnią rocznicą założenia Uniwersytetu Krakowskiego) nie tylko w polskiej, ale i obcej historiografii.

S.